

Uticaj pandemije COVID-19 na sistem obrazovanja na umjetničkim fakultetima

Sara Arianna Serhatlić

**Univerzitet Crne Gore
Muzička akademija**

Obrazovanje se danas smatra uslovom opstanka i razvoja svakog modernog društva, a sve češće se govori o online učenju kao o rastućem svjetskom fenomenu. Da li online učenje zaista predstavlja fenomen ili samo, do sada, slabo prepoznatu mogućnost u sistemu obrazovanja izazvanu pojavom pandemije COVID-19, odnosno drugačiji pristup načinu odvijanja nastave i učenja na nacionalnom nivou?

Globalna zdravstvena pandemija COVID-19 poremetila je gotovo sve aspekte života svim društvenim grupama i donijela je brojne ekonomske i socijalne posljedice. Za studente, ali i mlade uopšteno, pandemija COVID-19 izazvala je dodatne poteškoće na području obrazovanja, učenja, zapošljavanja i očuvanja mentalnog zdravlja. S obzirom da će aktuelni studenti i buduće generacije “nositi breme” dugoročnih ekonomskih i socijalnih posljedica ove krize, neophodno je izbjeći isticanje društvenih statusa i razlika, ali i obezbijediti uključivanje mladih u izgradnji snažnijeg društva i mjera za izlazak iz krize. “Poremećaj” u samom pristupu obrazovanja i slabije mogućnosti zapošljavanja kao rezultat ekonomskog pada, mogu dovesti aktuelnu generaciju studenata u nestabilniji i nesigurniji položaj na putu ka pronalaženju posla, održavanju kvalitetnih radnih mjesta i stvaranju ličnih prihoda.

Osiguranje kvaliteta i pristup online nastavi postaju jezgro globalnog problema aktuelnog sistema obrazovanja. Nejednako poznavanje digitalnih servisa i nejednake mogućnosti za pristup elektronskim uređajima, dovode u rizik da se pojačaju i dođu do izražaja ekonomsko-socijalne razlike među studentima za vrijeme pandemije. Na primjer, student iz porodice slabijeg imovinskog stanja, možda neće uopšte, ili većinu vremena imati omogućen pristup digitalnim resursima za praćenje ovakvog modela nastave. Online nastava zahtijeva neograničen pristup internetu, kvalitetan internet i posjedovanje lap topa ili kompjutera. Nedostatak fizičkog kontakta, socijalne podrške profesora i kolega, može dovesti i do nesnalaženja studenta i u najgorem, do odustajanja od školovanja. Sa druge strane, online učenje sa sobom nosi brojne benefite: povučene i nesigurne osobe, u ovakvom načinu učenja više dolaze do izražaja nego u tradicionalnom vidu nastave, studentima je omogućeno da studiraju van granica svoje zemlje dok borave kući, a troškova stanarine i boravka u mjestu gdje se održava nastava nema, ili su svedeni na minimum. Ovakav vid učenja daje jednake mogućnosti i hendikepiranim osobama da se potpuno uključe u obrazovne aktivnosti. Važno je da se sistem obrazovanja prilagodi novinama i iskoriste mogućnosti koje se pružaju, a na ovaj način studenti idu u korak sa novim tehnologijama, prate

svjetske trendove i tako povećavaju svoje šanse za zaposlenje i napredovanje u karijeri. Online učenje je jedno od najbrže rastućih trendova u obrazovnim sistemima.

Univerzitet Crne Gore je aktivno promovisao platforme za distance learning od samog početka pojave pandemije COVID-19 u Crnoj Gori, a studenti i profesori su se relativno lako i uspješno prilagodili ovakvom načinu rada, odnosno praćenja nastave. Međutim, uprkos održavanju kontinuiteta u online nastavi, moraju se uzeti u obzir specifičnosti određenih univerzitetskih jedinica - umjetničkih fakulteta sa Cetinja: Muzičke akademije, Fakulteta dramskih umjetnosti i Fakulteta likovnih umjetnosti. Kao što je rekao pjesnik Tin Ujević “umjetnost nikada ne prima svijet kakvim ga je našla, niti ga ostavlja takvim”, pandemija COVID-19 je poremetila kreativnu i kulturnu industriju, ali je omogućila nove šanse i veći publicitet onima koji je sprovode putem interneta. Kulturni sektor je sam po sebi važan u smislu ekonomskog razvoja i zaposlenosti. Podstiče inovacije u privredi, kao i doprinose brojnim drugim kanalima za pozitivan društveni uticaj, zbog čega je važnost njegove održivosti neupitna.

Uprkos specifičnostima, online nastava može da odgovori na zahtjeve umjetničkih fakulteta, ali se nameće dilema u kojoj mjeri i sa kolikim uspjehom? Odgovor je moguće dobiti jedino evaluacijom online nastave za vrijeme pandemije i anketama koje bi bile upućene studentima, ali i nastavnom osoblju. Sa druge strane, za studente studijskih programa koji se baziraju na praktičnom izvođenju, pandemija je obezbijedila mnogo više slobodnog vremena za vježbanje i napredovanje, a studentima teorijskih smjerova vrijeme da se posvete istraživanju različite literature i aspekata umjetnosti. Na umjetničkim fakultetima su najviše korišćene platforme Zoom i Skype, međutim, za određene predmete izvođačke, odnosno praktične prirode online nastava je neizvodljiva, upravo jer zahtijeva isključivo grupnu nastavu i živi kontakt akademskog osoblja sa studentima.

Valentina Tripecki, student povjerenik Muzičke akademije smatra da je problem na koji studenti nailaze grupno sviranje ili pjevanje, koje podrazumijeva rad u grupama sa trideset i više studenata, a koje je online nemoguće izvesti, i samim tim ostaju uskraćeni za određene predmete poput orkestra i hora, a koji su zapravo ključni za ono čime će se baviti u budućnosti. S obzirom da je muzika vremenska umjetnost, online nastava u tom smislu ima svoje prednosti, poput činjenice da studenti imaju vremena za razumijevanje muzike koju izvode, i generalno dovoljno vremena za istraživanje same muzike. Ipak sa druge strane, više je problema na koje nailaze, jer svirati i održati čas preko bilo koje aplikacije koja je na raspolaganju skoro je neizvodljivo. Svakako, postoji mogućnost snimanja audio zvuka i slanja profesorima, što studentima dosta olakšava, ali ništa od toga zaista ne predstavlja dovoljno dobru zamjenu za predavanje uživo. Izvođenje online nastave na Muzičkoj akademiji predstavlja mač sa dvije oštrice. Sa jedne strane osposobljava studenta da samostalno čita program, uči ga i izvodi, a sa druge strane izuzimanje profesora iz tog procesa može biti jako kobno po način sviranja, prije svega tehniku studenta, jer je većina u fazi kada usavršava sviranje, i to predstavlja prekretnicu za stvaranje samostalnih umjetnika nakon završenog fakulteta.

Student povjerenik Fakulteta likovnih umjetnosti, Lana Bulatović, ističe da su na Fakultetu likovnih umjetnosti, teorijska predavanja koja ne zahtijevaju rad u ateljeima, brzo prilagođena novonastaloj situaciji i to sa podjednako kvalitetnim rezultatima u smislu stečenog znanja. Kada je u pitanju studijski program grafički dizajn, gdje je praktična nastava većinski vezana za rad na računaru, bilo je lakše komunicirati sa profesorima i slati im radove, koji su po prirodi digitalni, i dobiti adekvatnu korekturu. Na studijskim programima vajarstvo, slikanje i grafika, to je bilo mnogo teže. Studenti nemaju kod kuće mogućnost vajarstva u određenim materijalima, nemaju adekvatan prostor, onemogućen je rad, odnosno crtanje, slikanje i vajarstvo po modelima. Uprkos tome, uz dobru saradnju studenata i profesora, postiglo se najviše koliko je bilo moguće u datim uslovima. Ono što je u stvari najbitnije, jeste svakodnevna komunikacija studenata u toku nastave i samim tim razmjena znanja, a u ovakvoj situaciji to nije bilo moguće. Studenti najviše uče jedni od drugih. Iz grešaka ili dobrih rješenja kolega sa kojima svakodnevno rade, grade i sopstveno iskustvo i razvijaju kritičko razmišljanje, kao jednu od ključnih osobina koju dobar umjetnik mora da posjeduje.

Sara Stijović, student povjerenik Fakulteta dramskih umjetnosti, vjeruje da je virtuelna bliskost otvorila prozor da studenti zavire u mogućnosti koje svijet nudi - mnogo besplatnih online projekcija, predavanja, radionica organizovanih za ljude iz cijelog svijeta koji vole ili se bave filmom ili pozorištem. Na drugoj strani, ovaj period je ponudio građu stotinu scenarija i dramskih tekstova koji čekaju da budu napisani. Filmovi se nisu snimili. Predstave se nisu odigrale. Glumci se nisu pokazali, a reditelji dokazali. Dramaturzima je papir ponovo najbliži saradnik. Zbog nemogućnosti da imaju kvalitetnu nastavu u klasičnom vidu, uz pomoć profesora, studenti su posegli u polja istraživanja i učenja do kojih ranije možda nisu imali vremena da stignu.

Iz svega navedenog, evidentno je da studentima nije omogućeno da redovno prate planom i programom predviđenu nastavu iz svih predmeta, ali i da ovakav model nastave najviše pogađa pomenute fakultete. Osim toga, odloženi su brojni projekti scenskog karaktera: festivali, koncerti, izložbe i predstave, ali aktivnosti studentskih vijeća umjetničkih fakulteta. Veoma je važno da profesori u ovakvoj situaciji inspirišu studente da rade, napreduju i drže korak sa obavezama, ali i da ukažu na probleme sa kojima se susreću u radu kako bi sveukupna akademska zajednica zajedničkim djelovanjem uspjela da kreira izvodljivije modele nastave za studijske programe koji su znatno različiti i specifični. Treba napomenuti da se umjetnički fakulteti već dugi niz godina suočavaju sa problemom infrastrukture, odnosno prostornog kapaciteta, jer su smješteni u zgradama bivših poslanstava, u kojima je većina prostorija malog kapaciteta, što otežava izvođenje nastave uz poštovanje mjera Nacionalnog koordinacionog tijela za zarazne bolesti. U tom svijetlu, evidentno je koliko je važno apelovati i insistirati na useljenju u univerzitetski kompleks fakulteta umjetnosti na Cetinju i da bi to predstavljalo veliko "olakšanje" za studente i akademsko osoblje.

Izloženost pandemijama i kriznim situacijama ostavlja dugotrajne posljedice u pristupu obrazovanju, zapošljavanju, mentalnom zdravlju i drugim mogućnostima na koje nailazimo kao društvo. Jačanje javnih institucija i Vlade, presudni su za osiguravanje dobrobiti mlade i svih budućih generacija u ovako izazovnim vremenima. Studenti treba da djeluju kao „vezivno tkivo“

u javnim institucijama, procesima donošenja odluka i procesima rješavanja aktuelnih gorućih problema, da doprinesu ispunjavanju dugoročnih ciljeva, izgradnji pravednijih i inkluzivnijih ishoda politike i kreiranju društvenog „imuniteta“ na izazove koje nameće moderno doba. Sve ono dobro što je pandemija COVID-19 probudila u nama, može biti i ključna odrednica našeg društva na putu ka daljem prosperitetu.